

VAN VASTENAVOND TOT OPENBAAR CARNAVAL

Vakgebied: Wereldoriëntatie - Geschiedenis | Groep: 5 t/m 8

NODIG	N.v.t.
DOWNLOADS	<ul style="list-style-type: none">✓ Powerpoint 'Vastenavond tot openbaar carnaval'✓ Werkblad 'Vastenavond tot openbaar carnaval'
LESDOELEN	<p>Je leert:</p> <ul style="list-style-type: none">✓ Wat vastenavond is;✓ Hoe vastenavond uitgroeide tot openbaar carnaval;✓ Waarom openbaar carnaval verboden was in Tilburg;✓ Hoe openbaar carnaval langzaam weer werd gevierd in Tilburg;✓ Sinds wanneer openbaar carnaval gevierd wordt in Tilburg;✓ Hoe wel nu carnaval vieren. <p>Vanuit de kerndoelen:</p> <ul style="list-style-type: none">✓ Kerndoel 52: De leerlingen leren over de kenmerkende aspecten van de volgende tijdvakken uit eigen omgeving: burgers & stoommachines, televisie & computers
AANVULLEND MATERIAAL	<ul style="list-style-type: none">✓ Achtergrondinformatie Leerkracht✓ Video 'Wat is carnaval?' op Tjeuke.nl✓ Aflevering <i>Andere tijden: Illegaal carnaval in Tilburg</i> (zie: https://anderetijden.nl/aflevering/693/Illegaal-carnaval-in-Tilburg)

LESVERLOOP

VOORKENNIS

DIA 1



Wat weet je nog? (Klassikaal)

Bespreek de foto op de eerste dia. Beantwoord bijvoorbeeld vragen als:

- Wat zie je?
- Wat valt je op?
- Welke tijd speelt het zich af? Nu/ vroeger? Waarom denk je dat?
- Waar speelt het zich af?

DIA 2



Woordspin (Klassikaal)

Bespreek wat de leerlingen al weten van carnaval in Kruikenstad middels een woordspin.

Denk aan woorden als: *kruikenzeiker, texielstad, kruik, urine, feest, verkleden, dansen/hossen, opstoet, kiel, oranje/groen, etc.*

KERN

DIA 3



Lesdoelen (Klassikaal)

Bespreek de lesdoelen.

DIA 4



Tijdvak Canon van de Nederlandse geschiedenis

Bekijk de tijdvakken van het Canon van de Nederlandse geschiedenis. Bespreek met de leerlingen dat er al vastenavond/carnaval gevierd werd sinds het jaar 1000 na Christus. De meeste veranderingen vonden plaats na het jaar 1800. Met deze reden is de nadruk gelegd op de **tijd van burgers en stoommachines** en de **tijd van televisie en computers**.

(Zie ook *Notities* bijbehorende dia en *Achtergrondinformatie Leerkracht*)

Tweetallen

Bedenk ik tweetallen hoe jullie ideale carnaval eruit ziet. Bespreek dit daarna klassikaal.

- *Zijn er overeenkomsten/ verschillen?*
- *Hoe ga je verkleed?*
- *Wanneer/ waar is het?*
- *Wat wil je zeker niet missen van carnaval?*

DIA 5.1



Vastenavond

Bespreek de herkomst van carnaval.

(Zie ook *Notities* bijbehorende dia en *Achtergrondinformatie Leerkracht*)

DIA 5.2



Vastenavond

Ga in op de 3 foto's op de dia en bespreek de tradities en dagen voorafgaand aan het vasten.

(Zie ook *Notities* bijbehorende dia en *Achtergrondinformatie Leerkracht*)

DIA 6



Het jaar 1857

(Zie notities bijbehorende dia en 'Achtergrondinformatie leerkracht').

DIA 7



En toen?

Als gevolg van het verbod gingen veel Tilburgers carnaval vieren in andere steden zoals Den Bosch, Breda of zelfs Antwerpen. Door de invloed van andere steden was er bij besloten verenigingsfeesten in Tilburg ook steeds meer aandacht voor een prins en kleding. Wel met de kostuums verborgen onder de jas want je mocht er niet mee over straat.

DIA 8



Openbaar carnaval

1960: Tweede kinderoptocht in het centrum met 20 wagens en 3000 kinderen!

1963 & 1964: Tijdens illegale optochten van volwassenen deelde de politie bekeuringen uit.

1965: Na veel overleg met de gemeente komt er een comité Stadscarnaval en een eerste legale optocht met wel 70.000 bezoekers. Carnaval wordt gedoopt.

1968: De kruikenzeiker wordt het officiële symbool van carnaval in Kruikenstad.

DIA 9



Carnaval nu

Klassikaal:

- Bespreek belangrijke tradities die naar voren zijn gekomen en ga in op de belangrijkste tradities: het dragen van de groen-oranje sjaal en de kruikenzeiker.

EVALUATIE

DIA 10



Wat heb je geleerd?

In groepje: Laat de leerlingen in een groepje opschrijven wat ze deze les geleerd hebben. Evalueer daarna klassikaal.

VAN VASTENAVOND TOT OPENBAAR CARNAVAL

Achtergrondinformatie Leerkracht

Belangrijke begrippen

DIA 4



Het huidige carnaval, vroeger vastenavond genoemd, werd al ongeveer vanaf het jaar 1000 gevierd. Omdat de grootste veranderingen plaatsvonden vanaf het jaar 1800 (1857), gaan we het vooral hebben over carnaval in de tijd van de burgers en stoommachines tot nu (tijd van televisie en computers).

DIA 5



De Tilburgse bevolking was vroeger bijna volledig katholiek. Het christelijke, en dus katholieke geloof kent elk jaar drie grote feesten: **Pasen, Pinksteren en Kerstmis**. Ook komt in het geloof, net als in sommige andere geloven, een tijd van vasten voor.

Vasten betekent niet eten. Deze vastenperiode duurde **40 dagen**, van **aswoensdag** t/m **eerste paasdag** en was voorafgaand aan **Pasen**. Op zondag hoeft niet gevast te worden, omdat dit als een feestdag gezien werd. Voorafgaand aan het vasten, vonden de katholieken dat ze nog één keer flink uit de band mochten springen. Dit feest voorafgaand aan het vasten, werd **Vastenavond** genoemd en duurde van zondag t/m dinsdag.

De mensen verkleedden zich volop. De volwassenen hielden zich voornamelijk bezig met veel eten en (bier) drinken en het spelen van wilde spelletjes. Voorbeelden van spelletjes die gespeeld werden:

- **Gansrijden**: Aan een dwarsbalk wordt een gans in een visnet ondersteboven opgehangen. (Oorspronkelijk gebruikte men hiervoor een levende gans die met vet of olie was besmeurd, maar dat is sinds 1929 bij wet verboden. Dat jaar ging immers de eerste wet op de Dierenbescherming van kracht. Sindsdien vraagt men een dierenarts om een gans op voorhand te doden door bijvoorbeeld een dodelijke injectie toe te brengen.) Mensen rijden te paard, in uniform één voor één onder de gans door. Ze mogen met één hand trekken en het paard mag niet stil blijven staan. De bedoeling is om als eerste de kop van de gans te scheiden van het lijf.
- **Katknuppelen**

De kinderen gingen langs de deur met de **rommelpot**. Ze zongen liedjes en verzamelden snoep en geld. Het is te vergelijken met het huidige Driekoningen. Het was één groot feest!

DIA 6



De katholieke kerk vond dit wilde feest en vele drinken en eten maar niets. In **het jaar 1857** hield de bekendste pater van dat moment, Bernard Hafkenscheid, zijn **veertigengebed** op vastenavond. Tijdens deze preek werd hij gestoord door een groepje feestende en zingende jongeren, die maar niets van de bemoeienis van de kerk met het vastenavondfeest moesten hebben.

Pater Bernard stopte terstond zijn predicatie, ging naar het altaar, haalde het Heilige Sacrament van de troon en plaatste het onder doodse stilte weer in het tabernakel.

De Tilburgse jongeren kwamen hierdoor in opstand waarna de kerk de jongeren op Vastenavond verboden om nog langer verkleed, dansend en in optocht door de straten van Tilburg te gaan. Door deze aanvaring tussen geestelijkheid en burgerij, volgde het stadsbestuur de eis van de kerk, met als gevolg dat het openbaar vastenavondfeest in Tilburg werd verboden.

DIA 7



Het openbaar vastenavond was zo'n 100 jaar verboden in de stad Tilburg. De jaren daarna moesten de Tilburgers genoegen nemen met een vastenavondfeest achter gesloten deuren of in huiselijke kring. In de cafés in Tilburg mocht zelfs door deze verordening tot begin jaren zestig van de twintigste eeuw niet worden gedanst en gehost. Alleen sportverenigingen kregen hiervoor een vergunning 'mits de eerbaarheid was gewaarborgd'.

In de periode dat er geen openbaar vastenavondfeest meer was gingen vele Tilburgers die het feest niet in besloten kring wilden vieren naar de carnavalssteden zoals Den Bosch, Breda of zelfs Antwerpen. Door deze invloed werden er in de loop van de jaren aan deze besloten **verenigingsfeesten** in Tilburg steeds meer carnavaleske elementen toegevoegd omdat de Tilburgers door het bezoeken aan deze carnavalssteden de smaak goed te pakken had gekregen. Er kwamen prinses en er werd meer aandacht besteed aan de kleding. Echter de feestvierende bezoekers van deze besloten carnavalsfeesten kwamen binnen met hun kostuums verborgen onder mantel en jas, omdat het tot de jaren 60 verboden was om verkleed over straat te gaan.

(Foto: Gekostumeerd bal bij Willem II)

DIA 8



Honderd jaar lang bleef carnaval een gevoelig onderwerp. Het feest werd gezien als ontoepasselijke uiting van het katholieke geloof. Met dat idee groeiden veel Tilburgers op. Toch werd de 'geestelijkheid' iets milder na de Tweede Wereldoorlog. In 1955 werden zelfs de eerste carnavalsverenigingen weer opgericht, zoals 'de Hasseltse Schuit' en 'De Gorkese Turken'.

De allereerste optocht na het verbod was in **1957**. Dat gebeurde echt niet op zo'n grote schaal als dat we nu gewend zijn. Het was namelijk een kinderoptocht die alleen door de wijk **Jeruzalem** trok. In **1960** werd nogmaals toestemming verleend voor een kinderoptocht in het centrum. De gemeente had hier toestemming voor gegeven, als reden het kinderlijk vermaak. De optocht was een enorm succes! Maar liefst 3000 kinderen en 20 wagens liepen mee. Ook kwamen er wel 30.000 toeschouwers op af!

Denk maar niet dat we vanaf toen weer los konden gaan. De politie trad namelijk streng op tijdens illegale carnavalsoptochten in 1963 en 1964. De stoet moest direct weer naar huis en feestvierders kregen een bekeuring.

Op aandringen van de carnavalsverenigingen en de Tilburgse horeca is de gemeente Tilburg uiteindelijk overstag gegaan. Er moest wel een goed plan voorgelegd worden aan het gemeentebestuur. **Het comité Stadscarnaval Tilburg** werd opgericht, evenals de Raad van Elf en verschillende commissies. De eerste legale optocht in 1965 was gelijk een succes en trok zo'n 70.000 bezoekers.

DIA 9



In de eerste officiële openbare carnavalsjaren in 1966 op het Willemsplein en 1967 op de Heuvel stond er een levensgrote kruik symbool. In 1968 werd de **Kruikenzeiker**, het nieuwe symbool voor kruikenstad, voor het eerste keer op D'n Heuvel op zijn sokkel gehesen. In 1968 werd Carnavalsstichting Tilburg opgericht en werd de kruikenzeiker voor het eerst gebruikt als carnavalssymbool in Tilburg (Herkomst Kruikenzeiker zie ook les Tilburg als Textielstad op Tjeuke.nl). De basis voor het carnaval zoals we het nu kennen was gelegd.

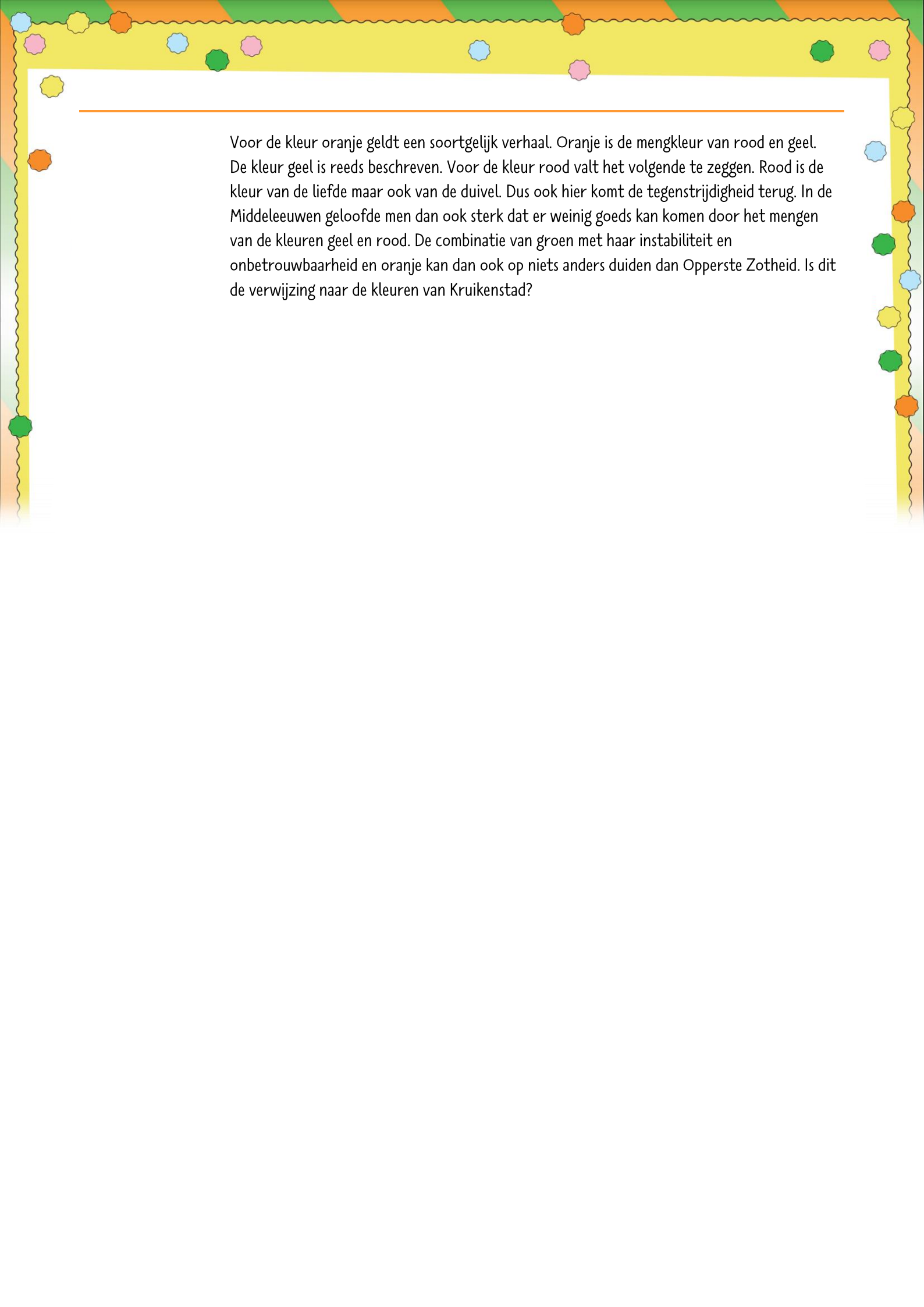
Eén van de verhalen is dat Tilburg zijn carnavalskleuren (oranje en groen) te danken heeft aan de geschiedenis van het Tilburgse carnaval. Toen openbaar carnaval verboden was, stond het stoplicht voor carnaval als het ware op rood. Rond 1960 werd carnaval op sommige vlakken gedoogd en stond het stoplicht op oranje. Sinds 1965 is carnaval weer helemaal toegestaan en staat het stoplicht op groen. De kleuren groen oranje zijn sindsdien onlosmakelijk verbonden met Kruikenstad.

Een ander verhaal:

De kleur groen ontstaat door het mengen van de kleuren blauw en geel. Je kunt zeggen dat de kleur groen dus drie betekenissen in zich heeft. Blauw is de kleur van de hemel, het goddelijke en de eeuwige trouw. Niet voor niets wordt de Heilige Maagd Maria vaak afgebeeld met een blauwe mantel. Maar blauw kan ook staan voor het aardse als tegenstelling van het hemelse. De vluchtige wereld van schijn, bedrog en huichelarij. In de late middeleeuwen kende men ook een vorm van carnaval. Men reed dan rond in een blauwe schuit op wielen waarin verklede feestvierders stonden. Een van de eerste carnavalsverenigingen van Kruikenstad van na de oorlog heette dan ook 'De Blauwe Schuit'. Maar denk ook eens aan 'een blauwtje lopen' en 'een blauwe maandag'.

De kleur geel betekent niet veel goeds. Geel staat voor inhaligheid, zothed en onbetrouwbaarheid. In de middeleeuwen werden heksen, kettters en beulen verplicht om gele merktekens te dragen. Geel komt in deze hoedanigheid nog steeds terug, denk maar eens aan de gele kaart tijdens een sportwedstrijd.

De mengkleur groen is de kleur van hoop en de zuiverheid van de natuur. Echter door het wisselen van de seizoenen, de groene zomer gaat over in de grauwe winter werd groen ook geassocieerd met instabiliteit en onbetrouwbaarheid. Deze kenmerken komen we ook wel eens tegen bij carnavalsvierders.



Voor de kleur oranje geldt een soortgelijk verhaal. Oranje is de mengkleur van rood en geel. De kleur geel is reeds beschreven. Voor de kleur rood valt het volgende te zeggen. Rood is de kleur van de liefde maar ook van de duivel. Dus ook hier komt de tegenstrijdigheid terug. In de Middeleeuwen geloofde men dan ook sterk dat er weinig goeds kan komen door het mengen van de kleuren geel en rood. De combinatie van groen met haar instabiliteit en onbetrouwbaarheid en oranje kan dan ook op niets anders duiden dan Opperste Zotheid. Is dit de verwijzing naar de kleuren van Kruikenstad?